

DROGA SYNODALNA
W KOŚCIOŁACH
POZAEUROPEJSKICH

Rozprawy i Monografie

Tom XXXIII

Rok 2023

DROGA SYNODALNA W KOŚCIOŁACH POZAEUROPEJSKICH

REDAKCJA NAUKOWA

Zdzisław Struzik

Tomasz Szyszka

INSTYTUT PAPIEŻA JANA PAWŁA II
WYDAWNICTWO NAUKOWE UKSW
WARSZAWA 2023

Redaktor naczelny
ks. dr hab. Zdzisław Struzik

Redaktor naukowy
ks. dr hab. Zdzisław Struzik
dr hab. Tomasz Szyszka SVD, prof. UKSW

Recenzenci
ks. dr hab. Franciszek Jabłoński
dr hab. Marcin Wrzos OMI

Redaktor prowadzący. Redakcja. Korekta
dr Aneta Buczyńska

Opracowanie graficzne, skład i łamanie
Julia Wiśniewska

Druk
Drukarnia Wydawnictwa Arka

©Copyright by Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2023

ISBN Instytutu Papieża Jana Pawła II · 978-83-67056-08-3
ISBN Wydawnictwa Naukowego UKSW · 978-83-8281-237-4

ISSN 2450-5218

Instytut Papieża Jana Pawła II
ul. Księdza Prymasa Augusta Hlonda 1 · 02-972 Warszawa
tel. 22 213 11 90 · instytut@ipjp2.pl · www.ipjp2.pl

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
ul. Dewajtis 5, domek nr 2 · 01-815 Warszawa · tel. 22 561 89 23
wydawnictwo@uksw.edu.pl · wydawnictwo.uksw.edu.pl

Instytut Papieża Jana Pawła II jest jednostką organizacyjną
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Wydawnictwo Naukowe
UKSW

KS. DR HAB. ZDZISŁAW STRUZIŁ
UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Instytut Papieża Jana Pawła II
ORCID: 0000-0002-2808-9786

SYNODALNOŚĆ W NAUCZANIU I PRAKTYCE ŚW. JANA PAWŁA II

SYNODALITY IN THE TEACHING AND PRACTICE OF ST. JOHN PAUL II

ABSTRAKT

W historii Kościoła synody były nadzwyczajnymi spotkaniami biskupów i wiernych, aby na czele z papieżem analizować, dyskutować i ustalać nowe kierunki ewangelizacji w świecie. Do biskupów danego synodu dołączali biskupi z innych kontynentów, a także zwierzchnicy dykasterii kurii rzymskiej. W czasie swojego pontyfikatu Jan Paweł II odbył siedem synodów specjalnych Europy, Azji, Ameryki, Afryki i Oceanii oraz Libanu. Odwiedził on wówczas wiele krajów z tych wielkich regionów świata. Papież miał także liczne spotkania z biskupami i wiernymi w czasie swoich pielgrzymek apostolskich. Na tych spotkaniach padały zachęty do intensywnej ewangelizacji, do poszukiwania nowych form docierania przez wiarę do serc wielu ludów świata. W tym celu Jan Paweł II wydał również List apostolski *Tertio millennio adveniente*, przygotowujący Kościół do jubileuszu Roku 2000, w którym zapowiedział serię synodów ogólnych, kontynentalnych, regionalnych, krajowych czy diecezjalnych. Główny ich temat stanowiła ewangelizacja, a w szczególności nowa ewangelizacja.

SŁOWA KLUCZOWE

synodalność, synody biskupów, Jan Paweł II, pielgrzymki apostolskie, synody specjalne, ewangelizacja, nowa ewangelizacja

ABSTRACT

In the history of the Church, synods have been extraordinary meetings of bishops and faithful to analyze, discuss and determine new directions of evangelization in the world, led by the Pope. The bishops of a given synod were joined by bishops from other continents, as well as heads of dicasteries of the Roman Curia. During his pontificate, John Paul II held seven special synods in Europe, Asia, America, Africa and Oceania, and Lebanon. At that time, he visited many countries from these great regions of the world. The Pope also had numerous meetings with bishops and faithful during his apostolic pilgrimages. At these meetings, encouragement was given for intensive evangelization, for seeking new forms of reaching the hearts of many peoples of the world through faith. To this end, John Paul II also issued the Apostolic Letter *Tertio Millennio Adveniente*, preparing the Church for the Jubilee of the Year 2000, in which he announced a series of general, continental, regional, national and diocesan synods. The main topic was evangelization, and in particular the new evangelization.

KEY WORDS

synodality, synods of bishops, John Paul II, apostolic pilgrimages, special synods, evangelization, new evangelization

WPROWADZENIE

Mówiąc o synodalności Kościoła katolickiego we wstępie należy odnieść się do ostatniego oficjalnego źródła, do Konstytucji apostolskiej *Episcopalis communio* o synodzie

biskupów papieża Franciszka z 15 września 2018¹. Dokument ten stwierdza, że „wspólnota biskupów (*episcopalis communio*), z Piotrem i pod Piotrem ukazuje się szczególnie przez Synod Biskupów, ustanowiony przez papieża Pawła VI, w dniu 15 września 1965 r., który należy do najcenniejszego dziedzictwa Soboru Watykańskiego II”². Dokument ten zawiera 27 artykułów³, ściśle określających cele, zadania, strukturę i funkcjonowanie zgromadzenia biskupów w łączności z papieżem.

W kodeksie prawa kanonicznego czytamy: „Synod Biskupów jest zebraniem biskupów, wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach, ażeby pobudzać ściśłą łączność między Biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż Biskupowi Rzymskiemu świadczyć pomoc swoją radą w celu zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów, a także zachowania i umocnienia dyscypliny kościelnej, i rozważenia problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie” (KPK 342).

Papież jest zwierzchnikiem synodu, co wyraża się przez:

- zwoływanie synodu, ilekroć papież uzna to za wskazane, wraz z wyznaczeniem miejsca obrad;
- zatwierdzanie wyboru członków, oznaczanie i mianowanie członków;
- ustalanie zagadnień, jakie mają być rozpatrywane w odpowiednim czasie przed zebraniem się synodu;

1 Franciszek, *Konstytucja apostolska Episcopalis communio o synodzie biskupów*, [online:] https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_-constituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.pdf [dostęp: 4.12.2021].

2 Tamże, 1.

3 I. Zebranie Synodu, II. Członkowie i inni uczestnicy zgromadzeń synodalnych, III. Fazy zgromadzenia synodalnego, IV. Fazy Zgromadzenia synodalnego, Druga faza przygotowawcza zgromadzenia synodalnego, V. Początek i cel fazy przygotowawczej, VI. Konsultacja Ludu Bożego, VII. Przekazywanie głosów przygotowawczych do Sekretariatu Generalnego Synodu, VIII. Zwołanie spotkania przedsynodalnego, IX. Zaangażowanie instytucji studiów wyższych, X. Ustanowienie komisji przygotowawczej, XI. (III Faza celebracji zgromadzenia Synodu) Przewodniczący delegowani, relator generalny i sekretarz specjalny, XII. Eksperti, audytorzy, delegaci bratni i goście specjalni, XIII. Otwarcie i zakończenie zgromadzenia Synodu, XIV. Kongregacje Ogólne i Sesje Kręgów Mniejszych, XV. Dyskusja na temat zgromadzenia synodalnego, XVI. Ustanowienie komisji studyjnych, XVII. Wpracowanie i zatwierdzenie dokumentu końcowego, XVIII. Przekazanie dokumentu końcowego Biskupowi Rzymskiemu, XIX. Recepcja i wcielanie wniosków zgromadzenia, XX. Zadania Sekretariatu Generalnego Synodu, XXI. Ustanowienie Komisji wykonawczej, XXII. (V Sekretariat Generalny Synodu Biskupów) Ustanowienie Sekretariatu Generalnego, XXIII. Zadania Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów, XXIV. Rada Zwyczajna Sekretariatu Generalnego, XXV. Inne Rady Sekretariatu Generalnego, XXVI. i XXVII. Przepisy końcowe.

- ustalanie porządku obrad;
- przewodniczenie synodowi (bezpośrednio lub pośrednio);
- zamknięcie, przeniesienie, zawieszenie i rozwiązanie synodu (KPK 344).

Papież podsumowuje tradycyjnie każdą sesję synodu biskupów posynodalną adhortacją apostolską.

Jan Paweł II w Liście apostolskim *Tertio millennio adveniente* stwierdził: „W przygotowanie do spotkania Roku 2000 włącza się seria Synodów rozpoczęta po Soborze Watykańskim II. Były to synody ogólne, a z kolei także synody kontynentalne, regionalne; krajowe czy diecezjalne. Głównym ich tematem była ewangelizacja, a w szczególności nowa ewangelizacja. Podwaliny dla tego tematu położyła Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*⁴, Pawła VI, opublikowana w 1975 r., po trzecim Zgromadzeniu Ogólnym Synodu Biskupów”⁵.

Za czasów pontyfikatu św. Jana Pawła II odbyło się piętnaście synodów biskupów, a mianowicie:

1. Synod holenderski był pierwszym synodem biskupów zwołanym przez papieża Jana Pawła II w dniach 14-31 stycznia 1980 r. i dotyczył sytuacji duszpasterskiej w Holandii;
2. Sześć zebrań generalnych zwyczajnych synodu biskupów:
 - 26 września – 25 października 1980 r. obradowało V Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów poświęcone rodzinie chrześcijańskiej;
 - 29 września – 29 października 1983 r. odbywało się VI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów, które debatowało na temat pokuty oraz pojednania w Kościele;
 - 1-30 października 1987 r. odbyło się VII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów i było poświęcone tematowi powołania oraz misji świeckich w Kościele i w świecie;

4 „Dan w Rzymie, u Świętego Piotra, dnia 8 grudnia w uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP, roku 1975, trzynastego Naszego Pontyfikatu”. Zob. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, 82, [online:] <https://sne.net.pl/dokumenty-nowej-ewangelizacji/evangelii-nuntiandi-pawel-vi/> [dostęp: 15.02.2023].

5 Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente*, 21, Wydawnictwo Archidiecezji Wrocławskiej TUM, Wrocław 2017.

- 30 września – 28 października 1990 r. odbyło się z kolei VIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów na temat formacji kapłanów we współczesnym świecie;
 - 2-29 października 1994 r. odbyło się IX Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów, ojcowie synodalni debatowali wówczas na temat życia konsekrowanego oraz misji osób konsekrowanych w Kościele i w świecie;
 - 30 września – 27 października 2001 r. odbyło się X Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów. Obradowało na temat: „Biskup służy ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata”. Był to ostatni zwołany przez papieża synod biskupów, któremu Jan Paweł II przewodniczył.
3. Jedno generalne zgromadzenie nadzwyczajne synodu biskupów⁶ odbyło się od 24 listopada do 8 grudnia 1985 r. Było to II Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów i zostało poświęcone dwudziestej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II.
4. Nowością podczas pontyfikatu Jana Pawła II było regularne zwoływanie kontynentalnych synodów biskupów (w latach 1991-1999). Jan Paweł II zwołał siedem synodów specjalnych:
- 28 listopada – 14 grudnia 1991 r. odbyło się I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy, tematem przewodnim synodu były słowa: „Jesteśmy świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”;
 - 10 kwietnia – 8 maja 1994 r. odbyło się I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów Afryki, podejmowało ono temat: „Kościół w Afryce oraz jego misja ewangelizacyjna w obliczu roku 2000: «Będziecie moimi świadkami (Dz 1,8)»”;
 - 26 listopada – 14 grudnia 1995 r. odbył się Specjalny Synod Biskupów dla Libanu. Jego tematem było wówczas zagadnienie: „Chrystus jest naszą nadzieją: odnowieni przez Jego Ducha, solidarnie dajemy świadectwo Jego miłości”;
 - 16 listopada – 12 grudnia 1997 r. odbyło się Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Ameryki i obradowało pod hasłem: „Spotkanie z żywym Jezusem Chrystusem: droga do nawrócenia, wspólnoty oraz solidarności w Ameryce”;

6 Według nowego Kodeksu prawa kanonicznego to zebranie przedstawicieli episkopatów (biskupów) z różnych regionów świata w celu omówienia zagadnień związanych z działalnością Kościoła. Synod zwoływany jest w celu wzbudzania ścisłej łączności między biskupem Rzymu i biskupami.

- 18 kwietnia – 14 maja 1998 r. miał miejsce Synod Specjalny dla Azji, który rozważał temat: „Jezus Chrystus Zbawiciel oraz Jego misja miłości oraz służby w Azji: «Ja przyszedłem, aby mieli życie i mieli je w obfitości» (J 10,10)”;
- 22 listopada – 12 grudnia 1998 r. Specjalny Synod Biskupów dla Oceanii obradował na temat: „Jezus Chrystus: kroczyć Jego drogą, głosić Jego prawdę, żyć Jego życiem wezwanie dla ludów Oceanii”;
- 1-23 października 1999 r. II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy, biskupi rozważali w czasie jego trwania temat: „Jezus Chrystus, żyjący w swoim Kościele, źródłem nadziei dla Europy”.

Wszystkie zebrania synodalne i ustanawiane dokumenty zawsze odbywały się zgodnie z kodeksem prawa kanonicznego⁷.

1. GŁÓWNE PRZESŁANIA SYNODÓW INICJOWANYCH I PROWADZONYCH PRZEZ ŚW. JANA PAWŁA II

Przez analizę podstawowych problemów duszpasterskich, które miały być rozwiązywane w poszczególnych regionach i Kościołach partykularnych⁸, wynika, że św. Jan Paweł II był zatroskany o stan wiary i Kościoła. Każdy synod tego typu i każda podróż apostołska – wizyta lub pielgrzymka – były poprzedzone rozeznaniem sytuacji, modlitwą wstawienniczą i końcowym przesłaniem zawartym w encyklikach i adhortacjach, orędziach, dekretach, listach apostołskich oraz katechezach. Przemówienia ze spotkań⁹, które odbywały się z biskupami, duchowieństwem i wiernymi,

7 *Codex Iuris canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus* (Kodeks Prawa kanonicznego, dalej: KPK) – podstawowy dokument ustawodawczy Kościoła Katolickiego obrządku łacińskiego promulgowany 25 stycznia 1983 przez Jana Pawła II konstytucją apostołską *Sacrae disciplinae leges*. Wszedł w życie 27 listopada 1983 r.

8 Kościół partykularny (nazywany także Kościołem lokalnym lub miejscowym) – termin stosowany przez katolickie prawo kanoniczne jako synonim diecezji/archidiecezji. Termin Kościół partykularny związany jest ze znaczeniem diecezji jako wspólnoty ochrzczonych wiernych, pozostających pod władzą biskupa miejsca. Zob. *Kościół to...? Kto tworzy Kościół Chrystusowy?* [online:] <https://deon.pl/wiara/pytania-o-wiare/kosciol-to-kto-tworzy-kosciol-chrystusowy,132471> [dostęp: 4.10.2022].

9 „Biskup Rzymu nie wyraża sądu jako osoba prywatna, lecz jako najwyższy nauczyciel Kościoła powszechnego, któremu przysługuje w szczególniejszy sposób charyzmat nieomyślności samego

dokumenty-przesłania czy też bezpośrednie spotkania miały przynosić odnowienie duchowe, organizacyjne i duszpasterskie Kościoła jako całości. Wspólne zebrania-konferencje biskupów danego regionu lub Kościołów partykularnych odbywały się w atmosferze modlitwy wstawienniczej o moce Ducha Świętego, aby obrady przynosiły błogosławione owoce, to znaczy, aby partykularne Kościoły doznawały odnowienia, pogłębienia wiary i dawały skuteczne sposoby duszpasterstwa. Wspólne zgromadzenia wyrażały też jedność pomiędzy biskupami¹⁰, następcami apostołów a Głową Kościoła katolickiego – papieżem. Jan Paweł II, w oparciu o owoce Soboru Watykańskiego II, przystąpił do odnowy Kościoła w poszczególnych regionach świata, bowiem „podczas soboru biskupi starali się znaleźć właściwe sposoby działania, aby lepiej dzielić się swą troską o wszystkie Kościoły i faktycznie ją sprawować w tym celu zaczęli tworzyć stosowne struktury na szczeblu krajów, regionów i kontynentów”¹¹.

1.1. SYNOD DLA LIBANU

Synod dla Libanu został zwołany przez Jana Pawła II 26 listopada, a zakończył się 14 grudnia 1995 roku¹². Synod rozpoczął się zwołaniem Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów. W owym czasie sytuacja Libanu była dramatyczna z powodu wstrząsów wewnętrznych. Papież przywołał katolików do refleksji nad wiarą i potrzebami zmian duchowych, aby sprostać narastającym konfliktom wewnętrznym. Pod względem etnicznym i religijnym Liban jest nadzwyczaj skomplikowaną mieszanką, bowiem mieszkają tam katolicy członkowie różnych Kościołów patriarchalnych i łacińskiego wikariatu apostołskiego. Katolicy libańscy należą do Kościołów:

Kościoła, wyklada lub bierze w obronę naukę katolickiej wiary”. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 25, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, red. M. Przybył, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-166; zob. też. KPK 747-833.

- 10 „Kolegium Biskupów, którego głową jest Papież a członkami biskupi na mocy sakramentalnej konsekracji oraz hierarchicznej wspólnoty z głową Kolegium i członkami, i w którym trwa nieprzerwanie ciało apostołskie, razem ze swoją głową, a nigdy bez niej, stanowi również podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem” (KPK 336).
- 11 Jan Paweł II, *Adhortacja Ecclesia in Africa*, 2, w: tegoż, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 701-817.
- 12 Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja Nowa nadzieja dla Libanu*, 1, w: tegoż, *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 163-304.

maronickiego, melchickiego, ormiańskiego, syryjskiego, chaldejskiego i łacińskiego. Ponadto ludność Libanu wyznaje religię muzułmańską i druzyjską.

Jan Paweł II zwołał zgromadzenie synodalne, aby „razem szukać dróg odnowy wiary, lepszej współpracy i skuteczniejszego wspólnego świadectwa, nie zapominając zarazem o odbudowie społeczeństwa”¹³. Na zorganizowanym synodzie omówiono wiele tematów i wydano dokument; udało się zgromadzić wiele odpowiedzi, a w konsekwencji powstał dokument zwany *Lineamenta*¹⁴, jako owoc pracy wielu ekspertów. Organizacją tej części pracy zajmowała się rada przygotowawcza. Rada ta ponownie przeanalizowała wszystkie odpowiedzi zebrane wśród społeczności wierzących, proponując hasło: „Chrystus jest naszą nadzieją. Odnowieni przez Jego Ducha, solidarni dajemy świadectwo Jego miłości”¹⁵. Powstał urzędowy dokument tzw. *instrumentum laboris*, nad którym pracowało Specjalne Zgromadzenie Synodu Biskupów z dnia 26 listopada 1995 roku. Wśród ojców synodalnych byli obecni wszyscy patriarchowie katoliccy Wschodu, arcybiskupi i biskupi różnych katolickich diecezji Libanu, kardynałowie dykasterii Stolicy Świętej, biskupi libańscy diaspory, przełożeni generalni zakonów kleryckich założonych i obecnych w Libanie, przedstawiciele wyższych przełożonych i biskupów reprezentujących inne patriarchaty katolickie Bliskiego Wschodu. Byli także obecni bracia delegaci innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich w Libanie. Zaproszono także przedstawicieli społeczności sunnitów, szyitów i druzów. Byli także audytorzy, kapłani zakonnici, zakonnice i świeccy. Wszyscy obecni mieli sposobność wypowiedzania się na posiedzeniach plenarnych, a także w mniejszych grupach dyskusyjnych. Do grup zaproszonych uczestników papież dołączył własnych ekspertów, aby obrady przebiegały sprawnie. Ojcowie synodu przygotowali zestaw propozycji i poprosili papieża, aby na podstawie dokumentów zorganizowanych przez synod, została zredagowana adhortacja apostołska *Nowa nadzieja dla Libanu* z 10 maja 1997 roku¹⁶.

13 Zob. tamże.

14 *Lineamenta*, czyli wstępne materiały przygotowawcze do zgromadzenia zwyczajnego. Po wybraniu tematu powstaje dokument wstępny (*Lineamenta*), który rozsyła się do wszystkich episkopatów z prośbą o uwagi. Na podstawie odpowiedzi tworzony jest dokument roboczy.

15 Jan Paweł II, *Adhortacja Nowa nadzieja dla Libanu*, 2, dz. cyt.

16 Zob. tamże, 1.

1.2. SYNODY DLA EUROPY

W dniach 28 listopada – 14 grudnia 1991 r. odbyło się I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy, tematem przewodnim synodu były słowa: „Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”¹⁷. Zgromadzenie dostrzegało „pilną potrzebę nowej ewangelizacji” i powrót duchowy do Osoby Jezusa Chrystusa¹⁸.

Od 1 do 23 października 1999 r. odbyło się II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy. Biskupi rozważali w czasie jego trwania temat: „Jezus Chrystus, żyjący w swoim Kościele, źródłem nadziei dla Europy”. Synod ten zwrócił uwagę na to, że współcześnie narzucana jest światu antropologia bez Boga i bez Chrystusa. Taki typ myślenia prowadzi do tego, że człowieka uważa się za absolutne centrum rzeczywistości, że człowiek zajmuje miejsce Boga, zapominając o prawdzie, że to Bóg jest stwórcą człowieka, a nie odwrotnie. Dlatego gaśnie w społeczeństwie europejskim nadzieja zbawienia. W konsekwencji rozprzestrzeniania się nihilizm i hedonistyczna kultura śmierci¹⁹. Synod odbywał się i obradował tuż przed rozpoczęciem Roku Jubileuszu 2000, dlatego miał specjalny charakter modlitewny i dziękczynny. Zwrócono w nim uwagę na to, iż w społeczeństwie europejskim rozprzestrzenia się niebezpieczeństwo kryzysów rodziny oraz słabość samej koncepcji rodziny, powstały konflikty etniczne, a nawet postawy rasistowskie. Główną przyczyną negatywnych postaw i zjawisk społecznych jest egoizm, skupienie się na sobie i swojej karierze życia doczesnego²⁰. W związku z I i II Synodem ukazała się adhortacja *Ecclesia in Europa* z dnia 28 czerwca 2003 r.

17 Zob. Synod Biskupów. Zgromadzenie Specjalne dla Europy, Deklaracja *Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił*, wyd. Pracownia Duszpasterska Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, Warszawa 1992.

18 Zob. Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Europa*, 2, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 627-725.

19 Zob. tamże, 9.

20 Zob. tamże, 8.

1.3. SYNOD DLA AFRYKI

W dniach 10 kwietnia – 8 maja 1994 r. odbyło się I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów z Afryki, podjęto wówczas temat: „Kościół w Afryce oraz jego misja ewangelizacyjna w obliczu roku 2000: «Będziecie moimi świadkami» (Dz 1,8)”.

Ojcowie Synodu wraz z przedstawicielami duchowieństwa, zakonów i laikatu przeprowadzili analizę „blasków i cieni” ewangelizacji Afryki²¹. Zwrócili się do papieża Jana Pawła II o zapoznanie całego Kościoła z owocami ich refleksji, modlitwy i doświadczeń. Papież otworzył ostatnią uroczystą fazę specjalnego zgromadzenia poświęconego Afryce i opublikował tekst posynodalnej adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Africa* 14 września 1995 roku²².

Na przełomie lipca i sierpnia 1969 roku podczas wizyty papieskiej w Afryce, w Ugandzie papieża Pawła VI rozpoczęto w Kampali Sympozjum Konferencji Episkopatów Afryki i Madagaskaru (SCEAM)²³.

Podczas II Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego w roku 1971 ojcowie synodalni Afryki dopominali się o większą sprawiedliwość w świecie. III Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne zwołane w dniu 20 października 1974 r. było poświęcone ewangelizacji w Afryce. Zostało wówczas ogłoszone orędzie pod tytułem: „Współodpowiedzialność za postępowanie ewangelizacji”²⁴. Zorganizowano konsultacje obejmujące konferencje episkopatów oraz wszystkich biskupów Afryki i Madagaskaru, a następnie Jan Paweł II zwołał 6 stycznia 1989 r. Specjalne Zgromadzenie Synodu Biskupów. Głównym motywem w dyskusjach był postulat: „aby bardziej rozwiązać organiczną solidarność duszpasterską na terenie całej Afryki i sąsiadujących z nią wysp”²⁵.

21 Zob. Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Africa*..., 1, dz. cyt.

22 Zob. tamże.

23 ACEAC (Association of Episcopal Conferences of Central Africa) – Rwanda, Burundi, D.R. Kongo; ACERAC (Association des Conférences Episcopales de la Région de l'Afrique Centrale) – Kongo, Republika Środkowoafrykańska, Czad, Kamerun, Gwinea Równikowa; AECWA (Association of Episcopal Conferences of Anglophone Africa) – Gambia, Ghana, Liberia, Nigeria, Sierra Leone. Zob. *Sympozjum Konferencji Episkopatów Afryki i Madagaskaru*, [online:] <https://www.bing.com/search?q=Sympozjum+Konferencji+Episkopat%C3%B3w+Afryki+i+Madagaskaru&cv=def80cb7a5d746aaac8f115d6e4a92e3&aqs=edge..69i57.36182j0j9&FORM=A-NAB01&PC=U531> [dostęp: 8.12.2021].

24 Zob. Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Africa*..., 4, dz. cyt.

25 Tamże, 5.

1.4. SYNOD DLA AMERYKI

Jan Paweł II, uczestnicząc w synodzie dla Ameryki, wspominał wizytę papieża Pawła VI na tym kontynencie. Wizyta ta miała miejsce 22 sierpnia 1968 r., mówiono wówczas o konieczności ewangelizacji wszystkich narodów, zgodnie z poleceniem apostołskim Chrystusa²⁶. 12 października 1992 r. Jan Paweł II zainaugurował prace IV Konferencji Generalnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo, w związku z pięćsetną rocznicą ewangelizacji Ameryki. Padła wówczas propozycja spotkania synodalnego „w celu zacieśnienia współpracy pomiędzy Kościołami lokalnymi i rozważenia problemów dotyczących sprawiedliwości i solidarności między wszystkimi krajami Ameryki”²⁷.

W dniach 16 listopada do 12 grudnia 1997 r. nastąpiło zwołanie Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów w Watykanie. Rada przedsynodalna i Jan Paweł II ustalili temat ogólny: „Spotkanie z żyjącym Jezusem Chrystusem drogą do nawrócenia, komunii i solidarności w Ameryce”. Ponowne nawrócenie się do Zbawiciela Jezusa Chrystusa miało stać się przewodnią drogą w procesie ewangelizacji w trzecim tysiącleciu ery chrześcijańskiej.

Papież spotykał się wielokrotnie z Episkopatami Ameryki w Watykanie i uważał te spotkania za istotny wyraz komunii biskupów z Głową Kościoła. Ważnymi dla Ameryki były Konferencje Episkopatów Ameryki Łacińskiej: w Rio de Janeiro (1955), Medellin (1968), Puebla (1979), Santo Domingo (1992). Spotkania te sprawiły wiele dobra we wzajemnych relacjach i pozwoliły ustalać wspólne drogi ewangelizacji Ameryki.

W przemówieniu inauguracyjnym na otwarcie IV Konferencji Episkopatu Ameryki Łacińskiej 12 października 1992 r. Jan Paweł II przedstawił główny motyw podejmowanych działań i spotkań na różnych forach publicznej działalności Kościoła, a mianowicie: „Kościół stojący już u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa i żyjący w czasach, w których upadło wiele barier ideologicznych, uważa za swój poważny obowiązek dążenie do coraz ściślejszej jedności wszystkich ludów tego kontynentu, a jednocześnie pragnie, wierny właściwej sobie misji, budzić wśród nich

26 Zob. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*..., 14, dz. cyt.

27 Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in America*, 2, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 307-412.

ducha solidarności”²⁸. Papieżowi zależało na tym, aby ludzie zamieszkujący kontynent Ameryki okazali sobie wzajemną pomoc, kierując się wspólnym dziedzictwem kultury chrześcijańskiej, nastąpił bowiem duży rozdział pomiędzy Ameryką Północy i Południa. Kanada i Stany Zjednoczone osiągnęły wysoki poziom rozwoju ekonomicznego, a tymczasem kraje Ameryki Środkowej (Salwador, Nikaragua, Kostaryka, Gwatemala, Honduras) i Ameryka Południowa (Wenezuela, Kolumbia, Ekwador, Boliwia, Peru) od wielu stuleci nie potrafiły zbudować silnych ekonomicznie i dobrze zorganizowanych społeczności.

Synod i konferencje episkopatu, zdaniem papieża, winny się zająć tymi krajami jako jedną rzeczywistością, działając solidarnie w polityce i w gospodarce. Kościół katolicki ma wobec tego zadania najważniejszą rolę pojednawczą, edukacyjną i religijną, bowiem wszyscy ludzie obu Ameryk uznają przez wiarę swoją jedność w Jezusie Chrystusie, a „chrześcijańskie tradycje pobożności i religijności ludowej pozostały żywe”²⁹. Papież Jan Paweł II był zainteresowany, aby wobec Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 zostały zorganizowane specjalne zgromadzenia synodalne biskupów dla każdego z pięciu kontynentów. W tamtym czasie odbył się już synod dla Afryki (1994), Ameryki (1997), Azji (1998) i Oceanii (1998). Pozostał jeszcze synod dla Europy (1999). Głównym tematem tych spotkań była ewangelizacja, a szczególnie nowa ewangelizacja³⁰. Nie miała to być jedynie powtórna ewangelizacja, ale ewangelizacja nowa. „Nowa w zapale, nowa w metodach i w swoim wyrazie”³¹. Nowa ewangelizacja miała się realizować w duchu wiary i spotkania z Jezusem Chrystusem. Jan Paweł II uważał, że osobiste spotkanie z Panem, jeśli będzie autentyczne, przyniesie odnowę Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych.

28 Tamże, 5.

29 Jan Paweł II, *Adhortacja Christifideles laici*, 34, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 351-488.

30 Zob. Jan Paweł II, *List apostolski Tertio millennio...*, 38, dz. cyt.

31 Jan Paweł II, *Adhortacja Ecclesia in America...*, 6, dz. cyt.

1.5. SYNOD DLA AZJI

Od 18 kwietnia do 14 maja 1998 r. miał miejsce synod specjalny dla Azji, który rozważał temat: „Jezus Chrystus Zbawiciel oraz Jego misja miłości oraz służby w Azji: «Ja przyszedłem, aby mieli życie i mieli je w obfitości» (J 10,10)”.

Jezus urodził się w Azji, tam umarł i zmartwychwstał w Ziemi Świętej, która jest małą częścią zachodniej Azji. Jezus znał tę ziemię, kochał ją, kochał lud zamieszkujący te tereny i stał się na tej ziemi nadzieją zbawienia dla całej ludzkości. Z tej ziemi Kościół poszedł na cały świat w mocy Ducha Świętego by głosić Ewangelię.

W przemówieniu do VI Plenarnego Zgromadzenia Konferencji Episkopatu Azji (FABC) papież powiedział: „Jak w pierwszym tysiącleciu krzyż został zakorzeniony na ziemi europejskiej, w drugim tysiącleciu na ziemi amerykańskiej i afrykańskiej, możemy się modlić, aby w trzecim tysiącleciu chrześcijaństwa można było zebrać wielkie żniwo wiary na tym kontynencie, tak rozległym i żywym”³².

W Liście apostolskim *Tertio millennio adveniente* Jan Paweł II wskazał na Azję i zaznaczył, że w tej części świata uwydatnia się problem spotkania chrześcijaństwa z prastarymi kulturami i religiami lokalnymi: buddyzmem, hinduizmem. Jest to wielkie wezwanie dla ewangelizacji, bowiem ten wielki kontynent pozostał zasadniczo nieznany dla Ewangelii³³. Dlatego absolutnym priorytetem dla tego kontynentu ma być przepowiadanie zbawczej śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa.

Wybrany dla synodu w Azji temat: „Jezus Chrystus Zbawiciel i Jego posłannictwo miłości i służby w Azji «aby mieli życie i mieli je w obfitości» (J 10,10)”, miał ukazać głęboką prawdę o Chrystusie jako jedynym pośredniku między Bogiem a ludźmi i jedynym odkupicielu świata, odróżniając Go wyraźnie od założycieli innych wielkich religii³⁴.

Specjalne Zgromadzenie Synodu Biskupów Azji miało miejsce po Specjalnych Zgromadzeniach poświęconych Afryce (1994) i Ameryce (1997), a przed zwołaniem przy końcu roku Specjalnego Zgromadzenia poświęconego Oceanii (1998). Przez cały miesiąc biskupi gromadzili się na modlitwie i obradach dotyczących tematów zebra-

32 Jan Paweł II, *Adhortacja Ecclesia in Asia*, 1, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 415-525.

33 Zob. tamże, 2.

34 Zob. Jan Paweł II, *List apostolski Tertio millennio...*, 38, dz. cyt.

nych na poprzednich spotkaniach episkopatów, a obecnie przedstawianych w braterskiej współpracy. W wielu wcześniejszych zebraniach episkopatów Azji uczestniczył także Jan Paweł II. Podczas tych spotkań dokonało się dzieło zrozumienia i pojednania pomiędzy Kościołami starszymi, które swymi początkami sięgają czasów apostołskich, a nowo powstałymi Kościołami partykularnymi: Birmy, Wietnamu, Laosu, Kambodży, Mongolii, Syberii i innych nowych republik Azji. Zabrakło jednak biskupów z Chin kontynentalnych, był to znak i przypomnienie, że jeszcze w wielu krajach Azji prześladuje się religię chrześcijańską. Synod dla Azji, według papieża, „był znakiem łaski i spotkaniem ze Zbawicielem, który jest nadal obecny w swoim Kościele przez moc Ducha Świętego, której doświadcza się w braterskim dialogu życia, komunii i posłannictwa”³⁵.

1.6. SYNOD DLA OCEANII

Od 22 listopada do 12 grudnia 1998 r. Specjalny Synod Biskupów dla Oceanii obradował na temat: kroczyć drogą Chrystusa, głosić Jego prawdę, żyć Jego życiem. Wezwanie dla ludów Oceanii.

Kościół w Oceanii oddał chwałę Bogu na wspólnym zgromadzeniu oraz wyraził wdzięczność za prawdę o Bogu realizowaną przez kilka wieków w postaci ewangelizacji. Ludy Oceanii oddawały chwałę Bogu na swój sposób, kontemplując całe bogactwo przyrody dokonane w dziele stworzenia.

Oceania była ewangelizowana w drugiej połowie drugiego tysiąclecia przez licznych emigrantów wraz z odkrywaniem nowych wysp z Australią i Nową Zelandią. Kościół w Oceanii jest silny nadzieją, ponieważ w Chrystusie doświadczył nieskończonej dobroci Boga, a w przyszłości lądy Wielkiego Oceanu zapewne doznają jeszcze większego błogosławieństwa Bożego, uważał papież Jan Paweł II. Jego zdaniem czas Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów poświęconego Oceanii w dniach 22 listopada do 12 grudnia 1998 r., stał się uprzywilejowanym wydarzeniem³⁶.

35 Jan Paweł II, *Adhortacja Ecclesia in Asia...*, 1, dz. cyt.

36 Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja Ecclesia in Oceania*, 2, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 529-624.

Do biskupów Oceanii dołączyli biskupi z innych kontynentów, a także zwierzchnicy dykasterii kurii rzymskiej. Pośród biskupów byli także księża, wierni świeccy, osoby konsekrowane, bracia delegaci z innych Kościołów. Dokonano przeglądu i analizy aktualnej sytuacji religijnej w Oceanii, aby móc tworzyć lepsze plany na przyszłość. „Zwróciło to uwagę Kościoła powszechnego na nadzieje i wyzwania, potrzeby i możliwości cierpienia i radości tego ogromnego ludzkiego kobierca, którym jest Oceania”³⁷.

Celebrowanie we wspólnocie liturgii synodu w Rzymie, było dziękczynieniem za spotkanie i za otrzymane od Boga łaski, które wydały obfite żniwo wiary ludów Oceanii. Biskupi z radością stwierdzili, że w Oceanii Pan Jezus okazał się wierny swojej obietnicy: „A oto jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,20).

Biskupi zebrani na synodzie zastanawiali się nad pytaniem: „Jak być skutecznym narzędziem Jezusa Chrystusa, który teraz pragnie iść na spotkanie z ludami Oceanii, na nowy sposób”³⁸.

PODSUMOWANIE

Synody w historii Kościoła były nadzwyczajnymi spotkaniami biskupów i wiernych, aby na czele z papieżem analizować, dyskutować i ustalać nowe kierunki ewangelizacji w świecie. Do biskupów danego synodu dołączali biskupi z innych kontynentów, a także zwierzchnicy dykasterii kurii rzymskiej. Pośród biskupów byli także księża, wierni świeccy, osoby konsekrowane, przedstawiciele instytutów kościelnych bracia delegaci innych Kościołów. Synody w formie specjalnych zgromadzeń biskupów odbywały się w Rzymie, dokonywano tam aktów wiary we wspólną liturgii i dziękowano za wszystkie łaski od Boga, za dotychczasowy stan i działanie Kościoła powszechnego. Zgromadzenia ogólne – synodalne – były poprzedzane wieloma wcześniejszymi spotkaniami ogólnymi w formie synodów regionalnych, diecezjalnych, a także w formie kongresów. Na niektórych kongresach przewodniczył osobiście Jan Paweł II. W latach pontyfikatu papieża odbyło się siedem synodów specjalnych Europy, Azji, Ameryki, Afryki i Oceanii oraz

37 Tamże.

38 Tamże, 4.

Libanu. Jan Paweł II odwiedził wiele krajów z tych wielkich regionów świata. Papież odbył także liczne spotkania z biskupami i wiernymi w czasie swoich pielgrzymek apostolskich. Na tych spotkaniach padały zachęty do intensywnej ewangelizacji, do poszukiwania nowych form docierania przez wiarę do serc wielu ludów świata.

Myślą przewodnią było przygotowanie chrześcijaństwa i manifestowanie działania Kościoła w obliczu zbliżania się do trzeciego tysiąclecia i doświadczenia Roku Jubileuszowego. Z tej racji 10 listopada 1994 r. powstał List apostolski *Tertio millennio adveniente*. Papież zapowiadał przyszłość w słowach: „Przyszłość świata i Kościoła należy do młodych pokoleń, do tych, którzy urodzili się w tym stuleciu i osiągną dojrzałość w przyszłym, pierwszym wieku nowego tysiąclecia. Chrystus czeka na młodych”³⁹.

BIBLIOGRAFIA

- Franciszek, *Konstytucja apostolska Episcopalis communio o synodzie biskupów*, [online:] https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_cotituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.pdf [dostęp: 4.12.2021].
- Jan Paweł II, Adhortacja *Christifideles laici*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 351-488.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Africa*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 701-817.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in America*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 307-412.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Asia*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 415-525.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Europa*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 627-725.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Ecclesia in Oceania*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 529-624.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Nowa nadzieja dla Libanu*, w: tegoż, *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. M. Romanek, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 163-304.

39 Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio...*, 58, dz. cyt.

Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente*, Wydawnictwo Archidiecezji Wrocławskiej TUM, Wrocław 2017.

Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.

Kościół to...? Kto tworzy Kościół Chrystusowy? [online:] <https://deon.pl/wiara/pytania-o-wiare/kosciol-to-kto-tworzy-kosciol-chrystusowy,132471> [dostęp: 4.10.2022].

Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, [online:] <https://sne.net.pl/dokumenty-nowej-ewangelizacji/evangelii-nuntiandi-pawel-vi/> [dostęp: 15.02.2023].

Symposium Konferencji Episkopatów Afryki i Madagaskaru, [online:] <https://www.bing.com/search?q=Symposium+Konferencji+Episkopat%C3%B3w+Afryki+i+Madagaskaru&cv=def80cb7a5d746aac8f15d6e4a92e3&aqs=edge..69i57.36182j0j9&FORM=ANAB01&PC=U531> [dostęp: 8.12.2021].

Synod Biskupów. Zgromadzenie Specjalne dla Europy, Deklaracja *Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił*, wyd. Pracownia Duszpasterska Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, Warszawa 1992.

Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, red. M. Przybył, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-166.